

KRISTA TEERI-NIKNAMMOGHADAM

Miksi joulun edellä muttei perjantain edellä?

Suomen EDELLÄ-adpositioilla kuvatut suhteet ajan liikemetaforissa

1 Johdanto

Kognitiivisen kielitieteen piirissä on jo vuosikymmeniä tutkittu sitä, miten ajasta ja ajallisista suhteista puhutaan. Koska aika on ilmiönä abstrakti ja siten hankala hahmottaa sellaisenaan, sen kulkua kuvataan usein tilaan liittyviin kokemuksiin perustuvien metaforien avulla (mm. Clark 1973; Boroditsky 2000; Evans 2004; Tenbrink 2007; Moore 2014a). Aikaa siis kielennetään osittain samanlaisin keinoin kuin tilaa. Tämä artikkeli ottaa osaa ajan kielentämisestä ja liikemetaforista käytävään keskusteluun tarkastelemalla, millaisia ajallisia suhteita suomen adpositioilla *edellä*, *edeltä* ja *edelle* kuvataan.

Suomen kielessä ajan liikemetaforia ilmennetään erityisesti etu-taka-oppositioon perustuvilla adpositioilla, kuten esimerkit 1–5 havainnollistavat:

- (1) Edessämme on **vaikeita aikoja**.
- (2) **Kesä** jäi taaksemme.
- (3) **Kokous** pidettiin *juhannuksen* edellä.
- (4) **Vuosijuhlia** vietettiin heti *joulun* perään.
- (5) **Päivät** seurasivat *toistensa* jäljessä.

Esimerkit eroavat toisistaan siinä, millaisia entiteettejä ne koodaavat relaation keskeiseksi osallistujiksi eli muuttujaksi ja kiintopisteeksi. Kognitiivisen kieliopin terminologiasa *muuttujaksi* nimitetään relaation ensisijaista osallistujaa, jota hahmotetaan suhteessa *kiintopisteeksi* kutsuttuun toissijaiseen osallistajaan (Langacker 1987, 231–237). Tässä tutkimuksessa kiintopiste ja muuttuja määritellään suhteessa adposition kuvaamaan relaatioon. Esimerkeissä muuttujia vastaavat kielelliset muodot on lihavoitu ja kiintopistettä vastaavat kursivoitu.

Esimerkeissä 1 ja 2 muuttujana on ajallinen olio ja kiintopisteenä aikaa kokeva ihminen eli ego, jota ilmaistaan esimerkeissä adpositioihin *edessä* ja *taakse* liitetyillä

omistusliitteillä. Esimerkeissä 3–5 sekä muuttuja että kiintopiste ovat ajallisia oliota, joiden välisen suhteen kautta aikaa tarkastellaan. Aiemman tutkimuksen mukaan adpositiot *edessä* ja *taakse* ovat kiintopisteen liikkeen suhteen neutraaleja, mikä tarkoittaa sitä, että niillä voidaan kielentää sekä liikkuvan että liikkumattoman kiintopisteen sisältäviä tilanteita (*edessämme ajaa traktori; kirje putosi lipaston taakse*). Adpositiot *edellä*, *perään* ja *jäljessä* taas ovat erikoistuneet tilanteisiin, joissa niin muuttuja kuin kiintopiste liikkuu (*hän kulki koko matkan edelläni / perässäni / jäljessäni*). (Nikanne 2003, 194, 199.) Aiemmassa tutkimuksessa onkin osoitettu, että liikkeen suhteen neutraaleilla ja liikettä ilmaisevilla adpositioilla on ajan liikemetaforiin liittyen esimerkkien 1–5 esittämä työnjako: liikkeen suhteen neutraaleja adpositioita käytetään yleisesti kuvaamaan ajallisen olion suhdetta egoon, kuten esimerkeissä 1 ja 2, liikettä ilmaisevilla adpositioilla taas ilmaistaan tavallisesti ajallisten olioiden keskinäisiä suhteita esimerkkien 3–5 tapaan (Huumo 2013; 2015a; Teeri-Niknamoghdam 2016).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, millaisia ajallisia suhteita liikettä ilmaisevilla adpositioilla *edellä*, *edeltä* ja *edelle* (jatkoissa *EDELLÄ-adpositiot*) ilmaistaan. Perusmerkityksessään *EDELLÄ-adpositiot* kuvaavat relaatioita, joissa muuttuja sijaitsee kiintopisteen 'edelle' hahmottuvalla hakualueella (*edellä*), poistuu sieltä (*edeltä*) tai siirtyy sinne (*edelle*). Termillä *hakualue* tarkoitetaan adposition määrittelemää aluetta, jossa muuttuja kiintopisteseen nähden sijaitsee (Langacker 1987, 286). Liikettä ilmaisevien *EDELLÄ-adpositioiden* tapauksessa hakualueena voidaan pitää koko kuljettavaa liikeväylää, jolloin hakualueen määrittely perustuu entiteettien liikesuunnan mukaiseen järjestykseen, ei esimerkiksi entiteettien luontaiseen etu–taka-asymmetriaan (Huumo 2013, 12–13). Näin ollen esimerkiksi adpositio *edellä* sijoittaa muuttujan hakualueelle, joka sijaitsee liikesuunnassa kiintopistettä edempänä.

Kuten *edellä* esitetty esimerkki 3 havainnollistaa, *EDELLÄ-adpositioilla* kuvataan ajallisten olioiden keskinäistä järjestystä. Tarkemmin esimerkin kaltaiset ajalliset ilmaukset edustavat *JONOMETAFORAKSI* kutsuttua metaforatyyppiä (*SEQUENCE IS RELATIVE POSITION ON A PATH*; ks. Moore 2014a; suom. Huumo 2015b). *JONOMETAFORASSA* aikajana hahmotetaan väyläksi, jolle ajalliset oliot ovat asettuneet jonoon siten, että aiemmat ajat sijaitsevat myöhempien edellä.

Tutkimukseni ensimmäisenä tavoitteena on selvittää kahden aineiston avulla, millaisiin ajallisiin kiintopisteisiin *EDELLÄ-adpositiot* *JONOMETAFORAN* esiintymissä liittyvät ja miten kiintopisteitä voidaan ryhmitellä. Jo yksin kieli-intuition pohjalta voidaan havaita, että *EDELLÄ-adpositioiden* kanssa käytettävien ajallisten kiintopisteiden valintaan liittyy joitakin rajoitteita. Kuulostavatko esimerkiksi ilmaukset *toukokuun edellä olin paljon töissä* ja *hääät pidetään torstain edellä* luontevilta? Mihin viitataan, kun puhutaan toukokuuta tai torstaita edeltävästä ajasta? Konventionaalisen vuosi- ja viikkosyklin mukaisesti toukokuun ja torstain edelle hahmottuvat huhtikuu ja keskiviikko, minkä vuoksi olisikin kuvaavampaa ilmaista työskentelyn tapahtuneen *huhtikuussa* ja häiden *keskiviikkona*. Sen sijaan ilmaus *joulun edellä olin paljon töissä* täyttäneen luontevuuden kriteerit: ilmauksessa konventionaalisesti tunnetun joulun sijainnin avulla määritetään muuten

epämääräisenä näyttäytyvää ajallista oliota, joka sijoittuu aikajanalla karkeasti johonkin joulua edeltävään aikaan.

Toisena tavoitteenani on analysoida kiintopisteeksi ja muuttujaksi koodattujen ajallisten olioiden välistä suhdetta, jonka määrittelen joko ajoittavaksi eli temporaaliseksi tai kontekstualisoivaksi eli temporaalis-kausaaliseksi. Ajoittavassa suhteessa kiintopiste toimii puhtaasti temporaalisena viitepisteenä muuttujan sijainnin selvittämiseksi (*YT-neuvottelut pidettiin vapun edellä*), kun taas kontekstualisoivassa suhteessa kiintopiste tarjoaa kontekstuaalisen kehyksen, josta käsin muuttujan ja kiintopisteen välinen tapahtumaketju voidaan ymmärtää (*alkoholin haitoista puhutaan paljon vapun edellä*).

Ajan liikemetaforissa käytettyjen sanojen semantiikkaa on tutkittu jonkin verran erityisesti psykolingvistiikassa, mutta aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä esimerkkien 1 ja 2 kaltaisiin ilmauksiin, joissa ajallinen relaatio pohjaa ensisijaisesti egon nykyhetkeen (mm. Margolies–Crawford 2008; McGlone–Pfiester 2009; Duffy–Feist 2017). Tästä syystä onkin kiinnostavaa tarkastella, millaisia kiintopisteitä käytetään silloin, kun aikaa hahmotetaan ajallisten olioiden välisen järjestyksen kautta (vrt. Shinohara–Pardeshi 2011). Laajemmassa mielessä tutkimukseni tarkoituksena on tehdä havaintoja suomen puhujien tavasta käsitteistää aikaa ja ajallisia suhteita. Yleisesti aiheen tarkastelulla saadaan lisää tietoa niin suomen adpositioiden metaforisesta käytöstä kuin siitä, millaiset vakiintuneet käsitteistystavat ohjaavat aikaan liittyvää ajatteluamme.

Artikkelin rakenne on seuraava. Luvussa 2 luonnehdin tiiviisti ajan liikemetaforiin liittyvää luokittelua ja ajallisten olioiden luonnetta. Luvussa 3 esittelen tutkimuksessa käytetyt aineistot ja tutkimusmenetelmän. Luvussa 4 luokittelen aineistoissani esiintyvät kiintopisteet ja tarkastelen niiden ominaisuuksia. Luvussa 5 tutkin kiintopisteenä ja muuttujana toimivien ajallisten olioiden välisiä suhteita sekä pohdin osallistujien välisiä ominaisuuseroja. Luvussa 6 pohdin tutkimukseni tuloksia ja teen niiden pohjalta päätelmiä.

2 Ajan liikemetaforien luokittelu ja ajallisten olioiden luonne

Ajan liikemetaforat voidaan yleisesti jakaa egoperustaisiin ja kenttäperustaisiin metaforiin sen mukaan, millaisia olioita ne koodaavat aikasuhteen muuttujaksi ja kiintopisteeksi. Egoperustaisten metaforien keskeiset osallistajat ovat ajallinen olio ja ego, kuten edellä esitetyt esimerkit 1–2 havainnollistivat. Egoperustaisissa metaforissa ajallista relaatiota tarkastellaan aina suhteessa egon nykyhetkeen, jolloin aikaa hahmotetaan menneisyysnykyisyys–tulevaisuus-kolmijaon kautta. (Boroditsky 2000, 5–6; Moore 2014a, 21–27.) Kenttäperustaisissa metaforissa taas temporaalinen suhde kuvataan ajallisten olioiden keskinäisen järjestyksen kautta, kuten esimerkeissä 3–5 esitettiin. Kenttäperustaisissa metaforissa siis sekä muuttujaksi että kiintopisteeksi koodataan ajallinen olio (Moore 2014a, 65–71; kenttäperustaisuudesta ks. Talmy 2000, 212–213). Kenttäperustaiset metaforat perustuvat egosentrisen nykyhetken näkökulman sijaan aiempi–myöhempi-oppositioon.

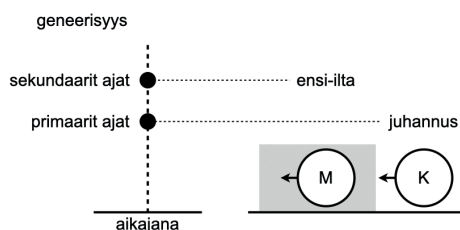
Egoperustaiset ja kenttäperustaiset ajan metaforat eroavat toisistaan myös siinä, mitkä aikasuhteen keskeisistä osallistujista ne kuvaavat liikkujina. Egoperustaisissa metaforissa vain toinen osallistujista voidaan kerrallaan koodata liikkujaksi (Moore 2014b, 378). Näin

ollen liikkujana on joko ego, joka kulkee aikajanalla kohti tulevaisuutta (*me lähestymme joulua*), tai ajallinen olio, jonka kulkua suhteutetaan egon nykyhetken (*joulu on tulossa*). Kenttäperustaisissa metaforissa taas molemmat ajalliset oliot voidaan tulkita liikkujiksi siten, että myöhempi seuraa aiempaa (*joulua seuraa uusivuosi*). (Moore 2014b, 376–377; vrt. Lakoff–Johnson 1980, 41–45.)

Tässä tutkimuksessa tarkasteltava JONOMETAFORA on kenttäperustainen metafora, sillä se ei perustu ensisijaisesti egon nykyhetken näkökulmaan (Moore 2014a, 66–70). Egosentrisen viitepisteen puuttumisesta huolimatta JONOMETAFORA sisältää Dewellin (2007, 293) mukaan kuitenkin aina käsitteellisen perspektiivin, jota vasten ajallisten olioiden välistä suhdetta tarkastellaan. Dewellin (mt.) esittämä käsitteellinen perspektiivi voidaan yhdistää Langackerin (2008, 259) ankkuroinnin (*grounding*) käsitteeseen: ankkuroivat elementit liittävät kielellä kuvatun tilanteen varsinaiseen puhetilanteeseen ja sen osallistujiin. Tällaisia elementtejä ovat esimerkiksi tempukset ja modukset, jotka ankkuroivat kuvatun tilanteen yhtäältä puhehetken ja toisaalta puhujan modaaliseseen asenteeseen ja todellisuuskäsitykseen (Langacker 2008, 299–300; Hamunen 2019, 58).

Tässä tutkimuksessa jaan ajalliset oliot karkeasti primaareihin ja sekundaareihin aikoihin¹. Primaareja aikoja ovat sellaiset oliot, jotka kiinnittyvät inherentisti absoluuttiseen aikajanaan ja joiden avulla aikajanasta lohkotaan konventionaalisia osia (kuten joulu, kevät, tunti). Sekundaareilla ajoilla taas ei ole inherenttiä sidosta absoluuttiseen aikajanaan, mutta ne ilmenevät ajassa (vaalit, markkinat, sade, synnytyt). Primaarien tai sekundaarien lisäksi ajalliset oliot voivat olla geneerisiä, jolloin ne eivät sijoitu absoluuttiselle aikajanalle vaan sen ulkopuolelle. Absoluuttisella aikajanalla viittaa tässä tutkimuksessa varsinaiseen, alati muuttuvaan aikaan, jonka etenemistä voidaan mitata esimerkiksi vakiintuneiden ajan yksiköiden avulla (absoluuttisesta ajasta ks. Viimaranta 2006, 18–19; Huumo 2017, 7–8). Kuvio 1 ja siihen liittyvä esimerkki 6 havainnollistavat aikojen yleisjäsenyyden kerroksellisuutta ja suhteuttavat sitä esimerkissä kuvattuun ajalliseen suhteeseen. Kuviossa *M* viittaa muuttuajaan ja *K* kiintopisteeseen. Harmaa laatikko merkitsee hakualetta. Nuolet kuvaavat ajallisten olioiden metaforista liikettä.

(6) **Ensi-ilta** on juuri *juhannuksen* edellä 23.6. (KLK; aineistoista ks. luku 3).

Kuvio 1. JONOMETAFORAN kuvaama ajallinen relaatio ja sen suhde aikojen yleisjäsenyyteen.

1 Kiitän *Sananjalan* nimeämätöntä arvioijaa primaari–sekundaari-jaon ehdottamisesta.

3 Tutkimuksen aineisto ja menetelmä

Tätä tutkimusta varten olen kerännyt aineiston, joka koostuu 1 123:sta JONOMETAFORAN esiintymästä. Näistä 832 on peräisin Kansalliskirjaston suomenkielisen lehtikokoelman (KLK) 1960–2000-luvulla julkaistuista sanoma- ja aikakauslehdistä koostuvasta korpuksesta. Loput 291 esiintymää on poimittu Suomi24-korpuksesta² (S24), joka sisältää Suomi24-keskustelupalstoilla käytyjä keskusteluita vuodesta 2001 alkaen. Korpukset ovat morfosyntaktisesti koodattuja ja saatavilla sähköisesti Kielipankissa³. Tutkimukseeni korpukset valikoituivat eroavaisuuksiensa takia: siinä missä KLK-korpus sisältää laajalle lukijakunnalle suunnattuja, ammattimaisesti kirjoitettuja, tiedottavia ja normitetun yleiskielen mukaisia uutis- ja artikkelitekstejä, S24-korpuksen keskustelukommenttien välillä on vaihtelua niin yleiskielen normien noudattamisessa, aiheiden henkilökohtaisuudessa ja asiapitoisuudessa kuin kirjoittajien taustoissa. Eri-laisuutensa vuoksi korpukset mahdollistavat tutkimusaiheen monipuolisen tarkastelun.

Aluksi hain korpuksista kaikki genetiivimuotoisen NP:n ja sitä seuraavan *edellä*-, *edeltä*- tai *edelle*-postposition sisältävät ilmaukset. Kyseiset postpositiorakenteet on aiemmassa tutkimuksessa (Huomo 2013; 2015a; Teeri-Niknammoghadam 2016) yhdistetty JONOMETAFORAAN, minkä vuoksi otin rakenteet tässä tutkimuksessa aineiston keruun lähtökohdiksi. Poimin hakutuloksista kaikki JONOMETAFORAA edustavat ilmaukset. Taulukko 1 esittää poimittujen ilmausten määrän kutakin rakennetta kohti. Kuten taulukosta nähdään, KLK-korpuksesta on EDELLÄ-adposition sisältäviä JONOMETAFORAN esiintymiä lähes kolminkertainen määrä S24-korpukseen verrattuna. Esiintymämääriin liittyvien erojen vuoksi pidän KLK- ja S24-korpuksista poimitut aineistot analyysissä erillään.

Taulukko 1. JONOMETAFORAN esiintymien määrät postpositiorakenteittain.

	NP:n <i>edellä</i>	NP:n <i>edeltä</i>	NP:n <i>edelle</i>	Σ
KLK (279 milj. sanetta)	807	5	20	832
S24 (310 milj. sanetta)	285	1	5	291
Σ	1092	6	25	1123

Analysoin jokaisen esiintymän kohdalta kiintopisteen ja muuttujan ominaisuuksia (ks. luku 4) sekä osallistujien välistä suhdetta (ks. luku 5). Lisäksi tarkastelin ilmauksissa käytettyjä verbejä ja niiden aikamuotoja. Analyysimenetelmäni on perusluonteeltaan kvalitatiivinen, sillä tutkimukseni tulokset perustuvat ennen kaikkea havaintoihin, jotka liittyvät aineistoesiintymien yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja ryhmittelyyn, ryhmien sisällä

² Tutkimuksen aineisto on kerätty S24-osakorpuksesta 1/10.

³ <https://www.kielipankki.fi/>.

vaikuttaviin yleisiin piirteisiin ja esiintymämääriin. Olen kuitenkin paikoin täydentänyt analyysiani omaan intuitiooni perustuvilla pohdinnoilla ja esimerkeillä, joiden tarkoitus on havainnollistaa tutkittavaa ilmiötä ja tukea korpusaineiston pohjalta tehtyjä päätelmiä.

4 EDELLÄ-adpositioiden ajalliset kiintopisteet

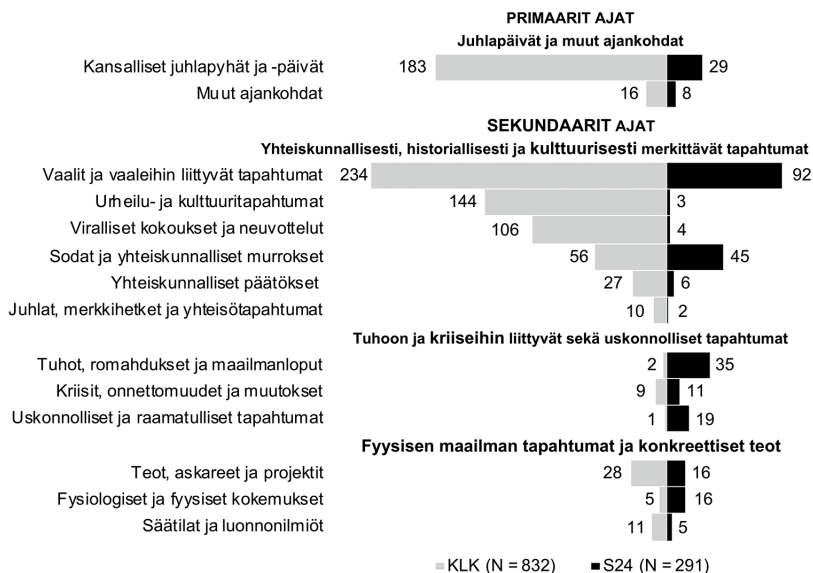
Tässä luvussa tarkastelen, millaisiin ajallisiin kiintopisteisiin EDELLÄ-adpositiot aineistoissani liittyvät. *Kiintopisteellä* viitataan tässä tutkimuksessa adposition täydennyksenä toimivan ilmauksen kuvaamaan ajalliseen olioön (*joulun edellä myrskysi*). Aineistoissani ajallisia kiintopisteitä edustavat niin ajankohtiin (*juhannus, kesä, ilta*) kuin ajallisesti tunnettuihin tapahtumiin (*talvisota, MM-kisat, vaalit*) viittaavat ilmaukset. Määrittelen ajallisiksi olioiksi myös ajallisesti vakiintumattomat (*hää, markkinat*) tai kuvitteelliset tapahtumat (*vedenpaisumus, maailmanloppu*) sekä erilaiset teot, toiminnot ja ilmiöt (*painonnostohommat, kudossiirto, sade*).

Olen jakanut aineistoissani esiintyvät kiintopisteet 14 tyyppiin, jotka olen yhdistänyt edelleen neljän pääluokan alle: 1) juhlapäivät ja muut ajankohdat, 2) yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävät tapahtumat, 3) tuhoon ja kriiseihin liittyvät sekä uskonnolliset tapahtumat sekä 4) fyysisen maailman tapahtumat ja konkreettiset teot. Pääluokka 1 sisältää primaareja aikoja, jotka kiinnittyvät inherentisti aikajanaan (primaareista ja sekundaareista ajoista ks. luku 2). Pääluokat 2–4 sisältävät sekundaareja aikoja. Pääluokkaan 2 kuuluvat sellaiset tapahtumat, jotka ovat määriteltävissä ihmis-yhteiskunnan tai -yhteisön jakamiksi tai muulla tavalla yhteiskunnallisesti merkittäviksi. Pääluokkaan 3 kuuluvat ajat ovat luonteeltaan henkilökohtaisia tai fiktiivisiä. Pääluokan 4 alle sijoittuu pääosin sellaisia ajallisia olioita, jotka edustavat nimensä mukaisesti tekoja, ilmiöitä ja toimintoja. Kuvio 2 esittää pääluokat ja alatyypit sekä kunkin tyyppin esiintymien määrät aineistoissa.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen aineistoesiintymien pohjalta luodut kiintopisteiden pääluokat ja alatyypit. Erittelen ja kuvaan eri tyyppisiin kuuluvien kiintopisteiden ominaisuuksia, vertailen tutkimusaineistojen välisiä eroja sekä teen yhteenvedoja siitä, millaisia ajallisia kiintopisteitä JONOMETAFORAN esiintymissä käytetään.

4.1 Juhlapäivät ja muut ajankohdat

Juhlapäivien ja muiden ajankohtien pääluokan muodostavat kansallisten juhlapäivien ja -päivien sekä muiden ajankohtien kiintopistetyypit. Kuten kuvio 2 osoittaa, pääluokan sisällä selvästi yleisimpiä kiintopisteitä ovat kansalliset juhlapäivät ja -päivät, joista käytetyin yksittäinen entiteetti on joulu, joka on kenties yksi kalenterivuoden merkittävimmistä juhlapäivistä. Joulun suuri kulttuurinen merkitys selittääkin sen käyttöä JONOMETAFORASSA: joulun avulla voidaan yksiselitteisesti määrittää muuttujan hakualue eli adposition määräämä alue, jossa muuttuja kiintopisteeseen nähden sijaitsee. Esimerkissä 7 postpositio *edeltä* asettaa muuttujan hakualueeksi joulua edeltävän ajan. Vastaavasti esimerkissä

Kuvio 2. EDELLÄ-adpositioiden ajallisten kiintopisteiden pääluokat ja alatyypit.

8 hakualueeksi muodostuu kansainvälistä naistenpäivää edeltävä aika. Joulun ja kansainvälisen naistenpäivän lisäksi erityisesti KLK-aineistossa erilaisia juhlapäiviä käytetään hyvin produktiivisesti. Useasti toistuvia ovat esimerkiksi pääsiäinen, vappu ja juhannus.

- (7) Juvan tiemestaripiiristä kerrotaan *joulun* edeltä alkaneiden **vaihtelevien säiden**⁴ panneen tienpitäjät lujille. (KLK)
- (8) Näin *kansainvälisen naistenpäivän* edellä **tulee mieleen naisten ja miesten välinen tasa-arvo työelämässä**. (KLK)

Primaareina ajallisina olioina juhlapäivät sisältävät aina inherentin viitepisteen absoluuttiseen aikaan. Kullakin juhlapäivällä on siis absoluuttisessa ajassa vakiintunut tapahtuma-aika, joka toistuu noin yhden vuoden sykleissä. Kun ajallisen olion kuvataan olevan tietyn juhlapäivän, kuten joulun *edellä*, voidaan muuttujan hakualueeksi ymmärtää se alue, joka kalenterivuoden sisällä jää kiintopisteeseen toimivan juhlapäivän – tässä tapauksessa joulun – ja muiden juhlapäivien väliin. Fillmoren (1982) kehyssemantiikkaa lainaten, sellaisen sanan kuin *joulu* semanttiseen kehykseen kuuluu olennaisesti kalenterivuosi ja kalenterivuoden muut juhlapäivät. Semanttisella kehyksellä tarkoitetaan sanan merkitykseen liittyvää kielenulkoista ensyklopedista taustatietoa. Semanttinen kehyks muodostuu toisiinsa liittyvistä käsitteistä, joiden ymmärtäminen edellyttää koko käsitteiden muodostaman

4 Esimerkeissä muuttujia vastaavat kielelliset muodot on lihavoitu ja kiintopistettä vastaavat kursivoitu.

järjestelmän tuntemusta. (Fillmore 1982, 111.) Näin ollen esimerkiksi sanan *maanantai* ymmärtäminen vaatii esimerkiksi kalenteriviikon eli viikonpäivien muodostaman aikasekvenssin ymmärtämistä.

Toisin kuin kansallisten juhlapyhien ja -päivien tyyppin edustajat, muiden ajankohtien kiintopistetyyppiin kuuluvat ajalliset oliot kuuluvat pääpiirteisesti sellaisiin aikasekvensseihin, joissa ajallisten olioiden väliin ei jää ”nimeämätöntä” tilaa, vaan ajallisten olioiden voi katsoa seuraavan toisiaan viiveettä. Prototyypinen esimerkki tällaisesta aikasekvenssistä on edellä mainittu viikonpäivien sekvenssi, jonka jäseniä ei kuitenkaan käytetä aineistoissani JONOMETAFORAN esiintymien kiintopisteinä. Samoin on kuukausien laita. Sen sijaan muiden ajankohtien muodostama kiintopistetyyppi sisältää vuodenaikojen, erilaisten funktionsa mukaan nimettyjen päivien (*koulupäivä, vapaapäivä*) ja useasta päivästä koostuvien jaksojen (*viikonloppu, lomaviikko*) sekä ajanyksiköiden lisäksi yksittäisiä vuorokaudenosien ja -aikojen ilmauksia (*ilta, klo 19*).

Esimerkissä 9 tilanteen kiintopisteinä toimii vuodenaika. Vuodenajat ovat mielenkiintoisia, sillä niiden alkua ja kestoja ohjaavat yhtäältä käsitykset kuukausien konventionaalista jaottelusta neljälle vuodenajalle, toisaalta luonnon kiertokulkuun liittyvät sääolosuhteet ja ilmiöt. Esimerkissä 9 talven alku on ymmärrettävissä ennen kaikkea talveen liittyvien sääolojen kautta: ajokurssi tarvitaan, koska talven mukanaan tuomat sääolosuhteet vaativat autoilijalta ennakoivaa asennetta vaaratilanteiden välttämiseksi. Talven ja sitä vuodenaikojen sekvenssissä ajallisesti edeltävän syksyn välille voidaan siis hahmottaa jonkinlainen välitila, johon muuttujan hakualueen voi katsoa tässä tilanteessa sijoittuvan.

- (9) Mikkelin kansalaisopisto järjestää jälleen *talven* edellä **ennakoivan ajon kurssin**. (KLK)

Ajan yksiköistä kiintopisteinä käytetään aineistoissani vain vuosituhatta, mikä selittyy sekä vuosituhannen ajallisella laajuudella että KLK-aineiston tekstien julkaisuaikana – erityisesti vuonna 1999 – ajankohtaiseksi muodostuneen vuosituhannen vaihtumisen odotuksella. Pienemmät ajanyksiköt, kuten tunti, vuorokausi tai viikko eivät aineistojeni perusteella näytäkään sopivan sellaisinaan JONOMETAFORAAN: ne ovat viitepisteinä liian lyhytkestoisia ja liian usein toistuvia, jotta niiden avulla voitaisiin yksiselitteisesti ja mielekkäästi kuvata muuttujana toimivan ajallisen olion sijaintia. Esimerkissä 10 uusi vuosituhat muodostaa yksiselitteisen rajapinnan, jota ennen verotietojen varmuuskopiointi on tarkoitus suorittaa. Esimerkin 10 tapauksessa muuttujan hakualue voi periaatteessa olla hyvinkin laaja, sillä hakualueella rajaa aiemman ajan suunnassa vain ”vanha vuosituhat” eli 1000-luvun alku.

- (10) *Uuden vuosituhannen* edellä **otamme varmuuskopiot kaikista verotustiedoista**. (KLK)

Vaikka pienempiä ajanyksiköitä ei sellaisinaan käytetäkään kiintopisteinä aineistoissani, voidaan ajanyksikköä käyttää osana ajanilmausta, kuten esimerkiksi 11, jossa ajanyksikön ilmaus *päivä* toimii yhdyssanan edusosana, jota määrittää sana *koulu*. Määriteosa *koulun*

avulla kiintopisteestä tehdään kyseisessä kontekstissa merkityksellinen: juuri koulupäivän, toisin kuin minkä tahansa muun päivän, edellä koululaisen on tärkeää saada tarpeeksi lepoa. Esimerkissä ajoittavan suhteen sijaan muuttujan ja kiintopisteen välinen suhde on siis funktionaalinen siten, että kiintopiste tarjoaa kontekstin, jonka kautta muuttujan ja kiintopisteen välistä suhdetta tulkitaan (tästä tarkemmin luvussa 5).

- (11) Yleensä *koulupäivän* edellä **yritetään saada sänkyyn 21–21.30 aikoihin**, mutta jos menee 22:een, niin ei se ole katastrofi. (S24)

Kiinnostavia ovat myös esimerkit 12 ja 13, joissa kiintopisteinä kuvataan vuorokaudenosa ja kellonaika. Esimerkissä 12 lyhytkestoista ja usein toistuvaa iltaa voidaan käyttää kiintopisteenä, koska tarkasteltava ajanjakso on rajattu selvästi koskemaan yhtä loppuvuoden perjantaita, jonka merkityksellisiksi osiksi esimerkiksi aamu, päivä, ilta ja yö on mahdollista ymmärtää (ks. Moore 2000, 164). Tällöin muuttujan hakualue siis paikantuu tietylle loppuvuoden perjantaille päivän ja illan välille. Esimerkissä 13 tarkasteltava ajanjakso tulkitaan yhdeksi vuorokaudeksi, jonka sisään kello seitsemän edelle kiire ajoittuu. Hakualueeksi siis hahmottuu ajanjakso, joka sijoittuu kello kuuden ja seitsemän välille.

- (12) Mutta eräänä perjantaina marras-joulukuun vaiheilla *illan* edellä **yksissä uutisissa kerrottiin sote-uudistuksen ulkopuolelle on jätetty po. päivänä eduskunnan päätöksellä työterveydenhoito**. (S24)
- (13) *Seiskan* edellä on **kellokalleduunarien kiire**, ei varsinaista ruuhkaa, mutta paljon hätäisiä kiilaajia. (S24)

Tiivistetysti voidaan siis sanoa, että kiintopisteen avulla tarkasteltava ajanjakso – oli se minkä pituinen tahansa – lohkotaan osiin, joita määrittävät kiintopisteen kanssa samaan kategoriaan kuuluvat entiteetit. Jos kiintopisteenä on esimerkiksi joulu, tarkasteltavaksi ajanjaksoksi ymmärretään koko kalenterivuosi, joka jakautuu osiin merkittävimpien juhlapäivien mukaan (Fillmore 1997, 50). Muuttujan hakualue sijoittuu siten tutkimisensä ilmauksissa kiintopisteenä toimivan ajallisen olion ja sitä aikasekvenssissään edeltävän olion väliin. Tästä syystä esimerkiksi ilmaus *pääsimme sopimukseen torstain edellä* vaikuttaa ilman ymmärrystä helpottavaa kontekstia viittausalaltaan epämääräiseltä, sillä viikonpäivien sekvenssiin perustuvassa tarkastelussa aika lohkotaan osiin viikonpäivien mukaan. Koska torstain ja sitä viikkosekvenssissä edeltävän keskiviikon väliin ei voida luontevasti hahmottaa ”nimeämätöntä aikaa” vaan keskiviikon ymmärretään muuttuvan viiveettä torstaiksi, eivät viikonpäivät yleisesti sovikaan JONOMETAFORAN kiintopisteiksi. Viime kädessä ajallisen olion koettu merkittävyys kuitenkin määrää sen, kuinka luontevasti sitä voidaan käyttää aikasuhteen kiintopisteenä. Jos esimerkiksi tasajakoisista ajankohdista, kuten viikonpäivistä tai kuukausista, yksi nostetaan muita merkittävämmäksi, voidaan merkittäväksi tehtyä ajankohtaa käyttää JONOMETAFORAN kiintopisteenä. Entiteetin merkittävyys ilmenee tällaisissa tapauksissa kuitenkin vasta laajemman kontekstin avulla.

4.2 *Yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävät tapahtumat*

Yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävien tapahtumien pääluokka kattaa vaaleja ja vaaleihin liittyviä tapahtumia, yhteiskunnallisia päätöksiä, virallisia kokouksia ja neuvotteluita, sotia ja yhteiskunnallisia murroksia, urheilu- ja kulttuuritapahtumia sekä muita juhlia, merkkihetkiä ja yhteisötapahtumia. Pääluokka muodostaa suurimman osuuden molemmissa aineistoissa. Kuten kuviosta 2 nähdään, suurimman kiintopistetyypin sekä tässä pääluokassa että koko aineistossa muodostavat vaalit ja vaaleihin liittyvät tapahtumat. Kiintopistetyypin yleisyyttä selittänee se, että vaalit ovat yhtäältä yhteiskunnallisesti merkittävä ja toisaalta henkilökohtaisia mielipiteitä herättävä tapahtuma. Esimerkki 14 kuvaa kiintopistetyypin käyttöä. Siinä vaalien ajankohta asetetaan kiintopisteeksi, jonka avulla muuttujan likimääräinen hakualue aikajanalla voidaan selvittää.

(14) *Vaalien edellä* Etelä-Afrikassa tapahtui **useita pommi-iskuja**. (KLK)

Yhteiskunnallisesti merkittäviä ja mielipiteitä herättäviä ovat myös sodat ja yhteiskunnalliset murrokset, jotka muodostavat S24-aineistossa toiseksi yleisimmän kiintopistetyypin. KLK-aineistossa sotien ja yhteiskunnallisten murrosten kiintopistetyypin osuus kaikista esiintymistä on S24-aineistoa pienempi. KLK-aineistossa paljon käytettyjä kiintopisteitä ovat myös urheilu- ja kulttuuritapahtumat sekä viralliset kokoukset ja neuvottelut, joita esiintyy S24-aineistossa vain muutamia. Nämä kolme kiintopistetyypipiä osoittavatkin hyvin aineistojeni väliset erot: siinä missä KLK-aineisto keskittyy kuvaamaan poliittisia ja kulttuurisesti merkittäviä tapahtumia, jotka kiinnostavat laajaa lukijakuntaa, S24-aineistossa keskitytään tapahtumiin, jotka herättävät ihmisissä vahvoja tunteita, muistoja tai mielipiteitä. Esimerkissä 15 kiintopisteenä on talvisota ja esimerkiksi 16 urheilutapahtuma. Esimerkissä 16 hakualuetta määritetään vielä tarkemmin ilmauksen *laskiaisen tienoille* avulla.

(15) **Sotahullut vaiennettiin** *talvisodankin* edellä. (S24)

(16) **Kisa** ajoitetaan laskiaisen tienoille *Lapin Tankavaaran kilpailujen* edelle. (KLK)

Yhteiskunnallisten päätösten kiintopistetyypin kattaa yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia ja tekoja, kuten erilaisia ratkaisuja, päätöksiä ja säädäntöjä. Yhteiskunnallisten päätösten kiintopistetyypin on kummassakin aineistossa verrattain pieni, mikä johtunee siihen kuuluvien olioiden luonteesta: oliot ovat usein ainutkertaisia tekoja, joiden tapahtumahetki absoluuttisessa ajassa ei ole kollektiivisesti tunnettu. Samankaltaisen kiintopistetyypin muodostavat juhlalliset, merkkihetket ja yhteisötapahtumat. Tähän tyyppiin kuuluvia olioita ovat muun muassa häät, jumalanpalvelus ja juhla. Esimerkit 17 ja 18 edustavat edellä mainittuja kiintopistetyyppejä.

(17) Tarttis kysyäkin nyt mm. kokoomusedustajilta, miten **sosiaali- ja terveysvaliokunta on briifattu** viime vuosien aikana *mielettömien lakimuutosten* edellä. (S24)

- (18) *Markkinoiden edellä ja niiden päätyttyä Viipurin ja Lapveden välinen tie oli mustanaan markkinaväkeä.* (KLK)

Yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävien tapahtumien pääluokan kokoa molemmissa aineistoissa voidaan selittää kahdella tekijällä. Ensinnäkin pääluokan alle kuuluvat entiteetit ovat muutaman kiintopistetyypin muodostamia poikkeuksia lukuun ottamatta tapahtumahetkeltään yleisesti tunnettuja, joko ainutkertaisia tai harvoin toistuvia tapahtumia, minkä vuoksi niitä on luontevaa käyttää kiintopisteinä määrittämään muita, vähemmän tunnettuja ajallisia olioita (vrt. Talmy 2000, 322). Primaareista ajoista poiketen tämän pääluokan sekundaarit ajat eivät kuulu konventionaalisiin aikasekvensseihin, eikä muuttujan hakualuetta siis voida niiden avulla määrittää aikasekvenssin muiden jäsenten kautta (kuten esimerkiksi vuodenaikojen sekvenssissä, jossa ilmaus *talven edellä* määrittää hakualueen syksyn ja talven välille). Sen sijaan hakualueen määrittely liittyy siihen, että yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävät tapahtumat (kuten myös seuraavassa luvussa 4.3 kuvatut tapahtumat) voivat venyttäytyä aikajanalle siten, että niiden vaikutusala voidaan ymmärtää lyhyttä hetkeä pidemmäksi jaksoksi. Tällöin muuttujan hakualueeksi voidaan ymmärtää kiintopisteinä toimivan tapahtuman vaikutusala. Näin hakualue on mahdollista määritellä ilman, että kiintopisteen absoluuttinen ajallinen sijainti on tiedossa. Jos muuttujan siis kuvataan sijaitsevan esimerkiksi *vaalien tai talvisodan edellä*, voidaan sen sijainti aikajanalla ymmärtää joustavana – riittää, kun muuttujan tiedetään sijaitsevan jossakin ennen kiintopistettä.

4.3 *Tuhoon ja kriiseihin liittyvät sekä uskonnolliset tapahtumat*

Tuhoon ja kriiseihin liittyvien sekä uskonnollisten tapahtumien pääluokan jäsenet ovat luvussa 4.2 kuvattujen tapahtumien tapaan sekundaareja aikoja, sillä niillä ei ole inherenttiä sidosta aikajanaan. Ne eivät myöskään kuulu konventionaalisiin aikasekvensseihin, minkä vuoksi ne määrittävät *EDELLÄ*-adpositioiden kiintopisteinä muuttujan hakualueen vaikutusalansa avulla (luvussa 4.2. kuvatun tapaan). Pääluokan suuruuksissa on aineistojeni välillä suuri ero: siinä missä vain kaksi prosenttia KLK-aineiston esiintymistä kuuluu tähän pääluokkaan, on esiintymien osuus S24-aineistossa yli viidesosan. Pääluokan sisällä kokonaismäärältään suurimman kiintopistetyypin muodostavat tuhot, romahdukset ja maailmanloput. Tyyppiin kuuluviksi luokitellut sanat ilmaisevat usein romahduksen kautta tapahtuvia loppuja, kuten maailmanloppua tai tuhoa. Ilmauksissa loppu voidaan ymmärtää joko raamatullisena maailmanloppuna tai jonkinlaisena henkilökohtaisena tai laajempaa yhteisöä koskevana tuhona, kuten esimerkissä 19, jossa kiintopisteenä on perikato.

- (19) *Mitenköhän historia tulee muistamaan näitä opportunisteja, jotka aivan länsimaiden perikadon edellä tempautuivat mukaan tähän kuolevan sivilisaation viimeiseen hullutukseen?* (S24)

Kriisien, onnettomuuksien ja muutosten kiintopistetyyppi kuvaa erilaisia yksilötasolla vaikuttavia negatiivisia tapahtumia, jotka toimivat usein rajapintana radikaalille, yksilön

elämänlaatua heikentävälle muutokselle. Yleisimmin tyyppin sanat kuvaavat onnettomuuksia, konkurssveja, virheitä ja muutoksia, kuten esimerkissä 20, jossa kiintopisteenä on sairastuminen.

- (20) Talo on puoliksi konkkaan menneen firman, **firma joutui ulosottoihin** juuri *Timon sairastumisen* edellä. (S24)

Viimeisenä kiintopistetyyppinä tässä pääluokassa ovat uskonnolliset ja raamatulliset tapahtumat. Tyyppin kiintopisteet ovat erilaisia uskonnollisiin ennustuksiin liittyviä ja Raamatussa kuvattuja merkittäviä tapahtumia. Osa esiintymistä on suoria katkelmia Raamatusta, kuten 21, jossa kuvataan tapahtumia ennen vedenpaisumusta.

- (21) *Vedenpaisumuksen* edellä **ihmiset söivät ja joivat, menivät naimisiin ja naittivat tyttäriään** aina siihen päivään asti, jona Nooa meni arkkiin. (S24)

KLK-aineiston ja S24-aineiston väliset erot tämän pääluokan esiintymien määrissä ovat selitettävissä aineistojen tekstilajeilla: uutis- ja artikkeliteksteissä vältetään usein uskonnollisten vakaumuksien suoraa esittämistä sekä pyritään neutraaliin sävyyn ja faktoihin perustuvaan sisältöön, minkä vuoksi tuhoa tai maailmanloppua manaavat tai Raamatun tapahtumista kertovat ilmaukset eivät kuulukaan tällaisiin teksteihin. Sen sijaan S24-aineiston kantaaottaviin ja omia mielipiteitä jakaviin kommenttiteksteihin ne sopivat, sillä Suomi24-keskustelufoorumilla kuka tahansa saa keskustella omista vakaumuksistaan ja uskomuksistaan.

4.4 *Fyysisen maailman tapahtumat ja konkreettiset teot*

Fyysisen maailman tapahtumat ja konkreettiset teot muodostavat pääluokan, jonka alle lukeutuu fysiologiaa ja fyysisiä kokemuksia, tekoja, askareita ja projekteja sekä säätiloja ja luonnonilmiöitä kuvaavia sanoja. Pääluokan sisällä tekojen, askareiden ja projektien kiintopistetyyppi kattaa hyvin erilaisia hetkellisiksi tai prosessimaisiksi ymmärrettäviä tekoja ja toimintoja. Ominaista tälle kiintopistetyypille on, ettei mikään yksittäinen kiintopisteteetti esiinny aineistoissani kahta kertaa, vaan kaikissa tyyppin esiintymissä kiintopisteenä on erilainen olio. Esimerkki 22 kuvaa hetkellisinä toimina kudossiirtoleikkaukset, joita ennen yhteensopivuustestejä suoritetaan.

- (22) Niinpä niin, miksi *kudossiirtojen* edellä **tehdään yhteensopivuustestejä?** (S24)

Säätilojen ja luonnonilmiöiden kiintopistetyyppiin kuuluu erilaisia myrskyjä ja sateita, mutta myös yksittäisiä muita luonnonilmiöitä kuvaavia ilmauksia, kuten esimerkiksi 23 jäiden lähtö, jonka avulla määritellään hetki, jolloin vesistöjen happipitoisuus on alhaisimmillaan.

- (23) Keväällä **on vesistöissä happea kaikkein vähiten jäiden lähdön** edellä. (KLK)

Fysiologisten ja fyysisten kokemusten kiintopistetyyppiin kuuluu erilaisia kehollisia ja kehon ulkopuolisia fyysisiä ja fysiologisia kokemuksia. Esimerkki 24 kuvaa fysiologisista kokemuksista syntymän, jota tapahtumaketjussa edeltää synnytyksen kulkuun liittyvän tiedon hankkiminen.

- (24) 40 000 mk on jo ostettu joihinkin synnytyssairaaloihin, joissa lääkärit pystyvät *syntymän* edellä jo tarkalleen **sanomaan millainen synnytys tulee olemaan**. (KLK)

Fyysisen maailman tapahtumien ja konkreettisten tekojen pääluokkaan lukeutuvat kiintopisteet ovat sekundaarisia ajallisia olioita, joilla ei ole ennalta määriteltyä tai yleisesti tunnettua tapahtumahetkeä absoluuttisessa ajassa, vaan niiden tapahtumahetki määräytyy sen mukaan, milloin tapahtuma tai teko suoritetaan. Pääluokkaan kuuluvia kiintopisteitä edustavat sanat ja ilmaukset ovat deverbaaleja. Pääluokkaan kuuluvat esiintymät siis kuvaavat ajallisia suhteita tapahtumien ja tekojen kautta, jolloin voidaan puhua niin kutsutusta tapahtumapohjaisesta ajasta (Sinha ym. 2012, 16). Tapahtumapohjaisessa ajassa tapahtuma tai teko määrittää itse kestopensa sekä alkamis- ja päättymishetkensä. Pohjimmiltaan tapahtumapohjaisessa ajassa on kyse metonymiasta, sillä siinä tapahtumalla tai teolla viitataan tapahtuman tai teon suoritusajankohtaan (ks. Lakoff–Johnson 1999, 154; metonymiasta ks. Radden–Kövecses 1999). Tässä luvussa esitettyjen esimerkkien tapauksissa metonymyminen viittaussuhde koskee kuitenkin koko ajallista suhdetta, ei vain muuttujana toimivan ajallisen olion suoritusajankohtaa.

5 Kiintopisteen ja muuttujan väliset suhteet

Tässä luvussa tarkastelen sitä, millaisina kiintopisteen ja muuttujan väliset suhteet aineistoissani kuvataan. Jaan JONOMETAFORAN esiintymissä kuvatut muuttujan ja kiintopisteen väliset suhteet kahteen tyyppiin: ajoittavaan eli temporaaliseen ja kontekstualisoivaan eli temporaalis-kausaaliseen suhteeseen. Ajoittavassa suhteessa kiintopiste (κ) toimii temporaalisena ankkurina muuttujan (M) sijainnille (*budjettiesitys* M valmistui juhannuksen κ edellä). Kontekstualisoivassa suhteessa kiintopiste tarjoaa ajallisen ankkurin lisäksi kontekstuaalisen kehyksen, jonka avulla muuttuja tulee ymmärtää (*[presidenttiehdokas joutui skandaalin keskelle]* M juuri vaalien κ edellä). Katson ajoittavan ja kontekstualisoivan suhdetyypin sijaitsevan saman jatkumon eri ääripäissä, jolloin niiden välille voi sijoittua erilaisia monitulkintaisia tapauksia. Jatkumoajattelun vuoksi yksittäisessä JONOMETAFORAN esiintymässä kuvattu suhde voi olla edellä kuvattujen suhdetyyppien yhdistelmä. Viime kädessä määrittely ajoittavaan ja kontekstualisoivaan suhteeseen riippuukin pitkälti kielten tulkitsijan ensyklopedisesta tiedosta ja tulkitsijan tulkintaan liittyvistä valinnoista eli siitä, pitääkö tulkitsija ajoittavaa vai kontekstualisoivaa tulkintaa relevantimpana.

Koska useat aineistoesiintymät on mahdollista tulkita suhdetyyppien yhdistelmiksi, en esitä tässä luvussa eri suhdetyyppien lukumääriin liittyviä havaintoja. Suhdetyyppien ominaisuuksien erittelyssä lukumääriä kiinnostavampia ovatkin havainnot muuttujan ja

kiintopisteen väliselle suhteelle asetetuista vaatimuksista: jotta kielennetty temporaalinen suhde olisi ymmärrettävä, on kiintopisteen kyettävä joko ajoittamaan muuttuja aikajanelle tai tarjoamaan muuttujalle merkityksellinen tulkintakonteksti. Ilmiötä havainnollistavat esimerkit 25–27.

- (25) Näin *kunnallisvaalien* edellä **puhutaan paljon sosiaali- ja terveydenhuollosta**.
- (26) Näin *vapun* edellä **puhutaan paljon sosiaali- ja terveydenhuollosta**.
- (27) Näin *vapun* edellä **puhutaan paljon alkoholin haitoista**.

Esimerkkien 25–27 tulkinnassa voidaan käyttää jälleen apuna kehyssemantiikkaa. Esimerkissä 25 sana *kunnallisvaalien* voi kutsua kehyspiirteenä paikalle esimerkiksi yhteiskuntapoliittisen keskustelun käsitteen: sosiaali- ja terveyshuoltoon liittyvät päätökset kuuluvat oleellisesti tulevien kunnanvaltuutettujen työhön, minkä vuoksi niihin liittyvistä näkemyksistä on tärkeää puhua ennen kunnallisvaaleja. Yhteiskuntapoliittinen keskustelu siis liittyy olennaisesti [KUNNALLISVAALIEN] kehukseen, minkä vuoksi kontekstuaalinen tulkinta korostuu esimerkissä 25. Sen sijaan kehys [VAPPU] ei todennäköisesti herätä kehyspiirteenä yhteiskuntapoliittista keskustelua sosiaali- ja terveyshuollosta, mistä johdun esimerkin 26 tulkinta pohjaa ensisijaisesti ajoittavalle suhteelle. [VAPUN] kehys sen sijaan voi herättää kehyspiirteinä muun muassa alkoholin kulutuksen, jolloin [VAPUN] ja [ALKOHOLIHAIHTAKESKUSTELUN] suhde tulee kontekstuaalisesti tulkituksi [VAPUN] alkoholin käyttöön liittyvien kehyspiirteiden myötä.

Pohdin tässä luvussa myös lyhyesti muuttujaksi ja kiintopisteeksi valikoituneiden entiteettien välisiä ominaisuuseroja. Aineistoissani kiintopiste ja muuttuja edustavat lähes poikkeuksetta eri kiintopistetyyppejä (kiintopistetyypeistä ks. kuvio 2). Muuttujana on usein prosessimainen toiminta, jolla ei ole vakiintunutta tai määriteltävissä olevaa tapahtumahetkeä (esim. alkoholin haitoista puhuminen). Sen sijaan kiintopisteen tapahtumahetki on tavallisesti vakiintunut tai määriteltävissä oleva (esim. vappu). Vastaavasti myös kiintopistettä ja muuttujaa vastaavat kielelliset ilmaukset eroavat toisistaan siten, että muuttujaa vastaa aineistoissani usein finiittiverbin kuvaama tilanne, kun taas kiintopistettä edustaa yleisimmin substantiivilausekkeen ilmaisema olio. Ominaisuuseroista johdun kiintopisteen ja muuttujan rooleja ei voidakaan summittaisesti jakaa tilanteen osallistujille ilman, että kuvattu tilanne muuttuu (*talo remontoitiin joulun edellä; jouluku oli talon remontoimisen edellä*; Talmu 2000, 198, 314, 322.).

5.1 Ajoittava suhde

Ajoittavassa suhteessa kiintopiste tarjoaa muuttujalle puhtaasti ajallisen viitepisteen absoluuttisella aikajanalla. Tämän vuoksi ajoittavan suhteen kiintopisteenä toimiikin yleensä vain sellainen ajallinen olio, joka on (kieli)yhteisön yleisesti tuntema ja ajallisesti spesifi. Ajoittavan suhteen kiintopisteenä käytetään aineistoissani pääsääntöisesti primaareja aikoja, erityisesti yleisesti tunnettuja kansallisia tai kansainvälisiä juhlapäiviä ja -päiviä,

kuten esimerkissä 28 esiintyvää pääsiäistä, joka ajoittaa ilmauksessa kuvatun, muuttujana esiintyvän onnettomuuden aikajanalle. Esimerkissä 29 kiintopisteenä on vastaavasti vappu, johon muuttujana toimivan ajallisen olion sijaintia suhteutetaan.

- (28) **Nestekaasulämmitys ilmeisesti aiheutti neljän ihmisen kuoleman Tampereen Teiskossa pääsiäisen edellä.** (KLK)
- (29) Sekä alan työntekijäliitto että työnantajaliitto hyväksyivät valtakunnansovittelija Paavo J. Paavolan johtamissa neuvotteluissa *vapun* edellä **syntyneen neuvotteluratkaisun.** (KLK)

Kiintopisteen ja muuttujan välinen ajoittava suhde voidaan esittää myös geneerisenä, jolloin suhteen ymmärretään toistuvan samanlaisena jokaisessa vastaavassa tilanteessa. Tällöin muuttujan ja kiintopisteen suhde käsitteistetään niin kutsutulla virtuaalisella eli kuvitteellisella tasolla (*virtual level*; Langacker 2008, 41; 2017, 65). Virtuaalisen tason entiteetit ovat varsinaisen maailman entiteeteistä eroavia kuvitteellisia ilmentymiä, joiden avulla luodaan yleistys maailmasta. Esimerkkinä virtuaalisesta käsitteistyksestä on 30, jossa kiintopiste ja muuttuja ovat virtuaalisen tason olioita, joiden välinen suhde ei realisoitu absoluuttisessa ajassa mihinkään tapahtumahetkeen vaan kuvattu suhde on absoluuttisen aikaulottuvuuden ulkopuolella (aikojen yleisjäsenyyksestä ks. kuvio 1). Näin kuvitteellisen (vaikkakin varsinaisen maailman esikuvaansa perustuvan) kissan ymmärretään syövän ruohoa aina (ja vain) ennen sadetta, kun sateella merkitään metonymisesti aikajaksoa, johon sade ajoittuu. Ilmaus voi kontekstissaan saada ajoittavan tulkinnan⁵, jos ruohon syömisen ja sateen välille ei voida hahmottaa kontekstualisoivaa suhdetta.

- (30) **Kissa syö ruohoa,** mutta vain *sateen* edellä. (S24)

Puhtaasti ajoittavassa suhteessa kiintopiste ei tarjoa kontekstualisoivaa kehystä muuttujan ymmärtämiselle. Aineistoissani ilmaukset, joissa aikasuhte on luonteeltaan ajoittava, sijoittavat kuvatun tapahtumaketjun usein menneisyyteen verbin aikamuodon avulla. Tällaisessa on kyse luvussa 2 esitellystä ankkuroinnista, jossa tempus ankkuroi kuvatun tilanteen varsinaiseen puhetilanteeseen (Langacker 2008, 299–300). Esimerkeissä 28 ja 29 imperfektimuodot *aiheutti* ja *hyväksyivät* ilmaisevat kuvatut aikasuhteet päätyneiksi suhteessa puhehetkeen (tempuksesta ks. Klein 1994). Aikasuhteen voidaan kuvata myös sijoittuvan puhehetkestä tulevaisuuteen, kuten esimerkissä 6 *Ensi-ilta on juuri juhannuksen edellä* 23.6. Vaikka JONOMETAFORA ei sisällä eksplisiittistä viitepistettä aikaa kokevan egon nykyhetkeen, voidaan aikamuodoilla siis osoittaa, että kuvattu tilanne ankkuroituu johonkin muuhun aikaan kuin puhetilanteen käsitteistäjän nykyhetkeen (käsitteistäjästä ja ankkuroinnista ks. Langacker 2008, 298; vrt. Dewell 2007).

5 Myös kontekstualisoiva tulkinta on mahdollinen, kuten *Sananjalan* nimeämätön arvioija ehdottaa: ruohon syöminen voidaan nähdä ennusmerkkinä sateelle.

5.2 Kontekstualisoiva suhde

Kontekstualisoivassa suhteessa kiintopiste ajoittaa muuttujan aikajanelle ja tarjoaa muuttujalle laajemman, merkityksellisen kontekstin, jota vasten muuttujaa tarkastellaan. Muuttuja ja kiintopiste ovat kontekstualisoivassa suhteessa vaikutuksessa toisiinsa siten, että muuttuja tehdään merkitykselliseksi kiintopisteen avulla muutenkin kuin ajallisen suhteuttamisen kannalta. Aineistoissani kontekstualisoivan suhteen kiintopisteenä voi toimia niin primaari aika, kuten luvussa 4.1 esitetystä esimerkissä 9, tai sekundaari aika, kuten esimerkeissä 31 ja 32. Esimerkissä 31 kuntalaisten mielipiteiden kysymisen ymmärretään olennaisesti liittyvän poliittiseen päätöksentekoon. Samantyyppistä suhdetta edustaa 32, jossa asevelvollisuuden suorittaminen ymmärretään negatiiviseksi tapahtumaksi, sillä se viivyttää sitä seuraavien yliopisto-opintojen aloittamista.

- (31) Myös Matti Vahvanen (kesk.) kysyi, miksei *tärkeän päätöksen* edellä voi **kuulla kuntalaisten mielipidettä**. (KLK)
- (32) **Asevelvollisuuden suorittaminen** sattuu huonoon aikaan *yliopisto-opintojen* edelle. (S24)

Kontekstualisoiva suhde siis sisältää aina kontekstista tai itse kiintopisteen ominaisuuksista selviävän vihjeen. Esimerkkien 31 ja 32 tapaan kontekstuaalisen tulkinnan saavat ilmaukset sisältävät usein evaluatiivisuutta ilmentäviä tai modaalisia kielenaineksia, jotka tempuksen tapaan ankkuroivat kuvatus tilanteen varsinaiseen puhetilanteeseen ja puhetilanteen osallistujiin (Langacker 2008, 306). Esimerkissä 32 mahdollisuutta ilmaisevan *voida*-verbin ja negaation avulla otetaan kantaa siihen, millainen tapahtumaketju voisi olla. Esimerkissä 32 adverbialilauseke *huonoon aikaan* tuo ilmaukseen evaluatiivisen tulkinnan, jolloin ilmauksessa kielennetty aikasuhte esittäytyy epätoivottuna. Viime kädessä kontekstualisoiva tulkinta perustuu kuitenkin tulkitsijan ensyklopediselle tiedolle. Vaikka edellä kuvatussa esimerkissä 27 *Näin vapun edellä puhutaan paljon alkoholin haitoista* adverbi *näin* ja verbin passiivin preesensmuoto ohjaavat lukijaa tulkitsemaan kiintopisteen ja muuttujan välistä suhdetta kontekstualisoivana, tukeutuu tulkinta ennen kaikkea alkoholin käytön ja vapun välisen ensyklopediseen tietoon pohjautuvan yhteyden varaan, kuten edellä luvussa 5 esitettiin. Myös luvussa 4.1 esitetyt esimerkit 8–11 ilmentävät ensisijaisesti kontekstualisoivaa suhdetta, sillä niissä kiintopisteinä toimivat ajalliset oliot tarjoavat kontekstuaalisen vihjeen muuttujan ymmärtämiselle.

Kontekstualisoiva suhde voidaan ajoittavan suhteen tapaan esittää geneerisenä, jolloin kiintopisteen ja muuttujan välinen suhde ymmärretään yleispäteväksi kuvaukseksi maailmasta (ks. Langacker 2017, 65). Kontekstualisoivaa geneeristä suhdetta kuvaa 33, jossa venytysliikkeiden tulkitaan tapahtuvan aina sekä ennen että jälkeen painonnoston riippumatta siitä, milloin toiminnot varsinaisesti suoritetaan.

- (33) *Painonnostohommien* edellä ja jälkeen pitää **voimistella venytysliikkeitä**. (S24)

Ilmaus voi saada geneerisen luennan useasta syystä: ilmaukset voivat sisältää esimerkiksi toistuvuutta tai pysyvyyttä ilmaisevia adverbialiaaleja tai nesessiivisyyttä kuvaavia

modaalisia kielenaineiksia, kuten esimerkissä 33, jossa tilanteen yleispätevyyttä alleviivataan välttämättömyyttä ilmaisevalla nollapersoonaisella *pitää*-verbillä. Ilmauksissa voidaan käyttää myös verbien preesens- tai perfektimuotoja, joilla tapahtumaketjua ei kiennetä päätyneeksi, vaan mahdollistetaan tulkinta siitä, että tapahtumaketju toistuu jokaisessa vastaavassa tilanteessa samanlaisena. Esimerkissä 33 kiintopisteen ja muuttujan suhde ilmaistaan jatkuvana preesensin avulla. Luvussa 4.4 esitetyissä esimerkeissä 22–24 käytetään verbin preesensmuotoja (*tehdään; on*) sekä modaalisia kielenaineiksia (*pystyvät sanomaan*), joiden avulla luodaan tulkinta siitä, että ilmauksissa kuvattu suhde on yleispätevänä voimassa kaikissa vastaavissa tilanteissa.

5.3 Muuttujan ja kiintopisteen eroista

Muuttujan ja kiintopisteen välinen suhde on luonteeltaan epäsymmetrinen, sillä relaatiiossa kiintopiste muodostaa taustan, jota vasten muuttujaa tarkastellaan (Langacker 1987, 231). Osallistujien väliset ominaisuuserot taas perustuvat siihen, millaisia entiteettejä kiintopisteiksi ja muuttujiksi on tapana käsitteistää (muuttujien ja kiintopisteiden ominaisuuksista, ks. Talmy 2000, 315–316). Muuttuja–kiintopiste-suhteeseen liittyvien ominaisuuserojen vuoksi osallistujille määrättyjä rooleja ei usein voidakaan vaihtaa ilman, että ilmauksen luontevuus kärsii (*kokous edelsi joulua* vs. *joulu seurasi kokousta*).

Tutkimuksessani kiintopisteiksi valikoituu useimmiten ajallisesti spesifi tai muuten yleisesti tunnetumpi tai merkittävämpi ajallinen olio. Muuttujana taas esitellään yleensä ainutkertainen, prosessimaiseksi tulkittava teko tai tapahtuma. Osallistujien välisten ominaisuuserojen ansiosta ajallisesti tai yleisesti tunnetun kiintopisteen avulla voidaan siis esitellä ajalliselta sijainniltaan tuntemattomampi muuttuja (vrt. Talmy 2000, 322). Käytännössä osallistujien väliset ominaisuuserot voidaan havaita tarkastelemalla muuttujaa ja kiintopistettä kuvaavien ilmausten merkityksiä. Aineistojeni esiintymissä muuttujaa ja kiintopistettä vastaavat ajallisen oliot voidaan usein luokitella keskenään erilaisiin ominaisuustyyppisiin (ks. kuvio 2), kuten esimerkissä 34, jossa kiintopisteenä on juhlapäivä joulu ja muuttujana ainutkertainen tapahtuma, kirjan ilmestyminen.

(34) **Ylikankaan ja Jussi Pajuojaan pieni kirja Lauri Kivekkäästä ilmestyi joulun edellä.** (KLK)

Sen sijaan sellaisia suhteita, joiden osallistajat kuuluvat ominaisuustyyppittelyssäni samaan tyyppiin, ei aineistoissani juuri käytetä. Muutamat poikkeukset liittyvät luvussa 4.4 esitettyyn fyysisen maailman tapahtumat ja konkreettiset teot -pääluokkaan, jonka esiintymisessä kaksi samaan tyyppiin kuuluvaa entiteettiä voi muodostaa tapahtumaketjun. Tällainen tapahtumaketju voidaan poikkeuksetta tulkita geneeriseksi, kuten esimerkissä 35, jossa kuvataan kaistanvaihdon ja vilkutusvälistä keskinäistä järjestystä. Esimerkin tapauksessa aikasuhte ei siis realisoidu varsinaiseen aikaan, vaan osallistujien välisen suhteen ja keskinäisen järjestyksen nähdään olevan geneerisenä voimassa aina, kun muuttujana kuvattu toiminto suoritetaan.

(35) Sen sijaan *kaistanvaihdon* edellä pitää lainkin mukaan **vilkuttaa**. (S24)

Aineistoissani muuttujaksi ja kiintopisteeksi koodattujen ajallisten entiteettien välillä on siis lähes aina selvä ominaisuusero, sillä kiintopisteiksi valitut entiteetit ovat pääsääntöisesti yleisesti merkittävämpiä tai ajallisesti spesifimpiä kuin muuttujat. Poikkeuksen tästä muodostavat geneeriset ilmaukset, joissa osallistujien välinen suhde perustuu toistuvuuteen tai lainalaisuuteen, kuten esimerkissä 35. Osallistujien välinen geneerisesti voimassa oleva suhde mahdollistaa sen, että relaatiolle voidaan hahmottaa ajallinen ulottuvuus siitä huolimatta, ettei aikasuhte itsessään toteudu reaaliajassa.

6 Päätelmät

Tässä tutkimuksessa tarkastelin EDELLÄ-adpositiolla kuvattuja temporaalisia suhteita ajan JONOMETAFORAN esiintymissä. Tarkemmin analysoin JONOMETAFORAN esiintymissä käytettyjen kiintopisteiden ominaisuuksia sekä kiintopisteen ja muuttujan välisiä suhteita. Erotin kiintopisteet neljääntoista tyyppiin, joista muodostin neljä pääluokkaa: 1) juhlapäivät ja muut ajankohdat, 2) yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävät tapahtumat, 3) tuhoon ja kriiseihin liittyvät sekä uskonnolliset tapahtumat sekä 4) fyysisen maailman tapahtumat ja konkreettiset teot. Kiintopisteen ja muuttujan väliset suhteet jaoin pääpiirteisesti ajoittavaan ja kontekstualisoivaan suhteeseen. Tutkimukseni perustui kahteen tekstiaineistoon, jotka poimin Suomi24- ja Kansalliskirjaston suomenkielinen lehtikokoelma -korpuksista.

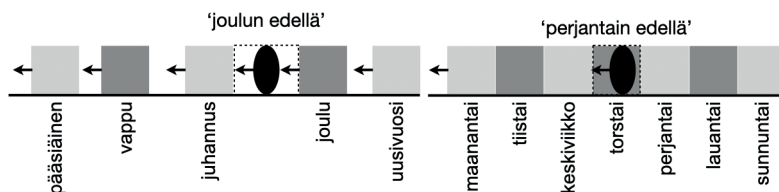
Tutkimissani ajan JONOMETAFORAN esiintymissä kiintopisteinä suositaan erityisesti yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittäviä tapahtumia sekä yleisesti tunnettuja juhlapäiviä ja -päiviä. Yleisimmin käytettyjen kiintopisteluokkien jäseniä yhdistää pääsääntöisesti kaksi ominaisuutta: ajallinen spesifisyys ja merkittävyys. Ajallisesti spesifeillä tapahtumilla on yleisesti tunnettu tai vakiintunut tapahtumahetki aikajanalla, minkä vuoksi ajallisesti spesifiä ajallista oliota voidaan käyttää suhteutuskohtana toisen, tapahtumahetkeltään ennalta tuntemattoman ajallisen olion suhteellisen temporaalisen sijainnin määrittämisessä. Merkittävät tapahtumat sen sijaan voivat venyttäytyä aikajanalla määrittämään niitä edeltävää (ja seuraavaa) aikajaksoa, jolloin muuttujan hakualueeksi muodostuu käytännössä koko kiintopistettä edeltävä aikajana. Merkittävien tapahtumien ei siis välttämättä tarvitse olla ajallisesti spesifejä, sillä muuttujana toimivan tuntemattoman entiteetin määrittely perustuu ennen kaikkea kiintopisteen ja muuttujan läheisyydelle: muuttuja sijoittuu aikajanalla aikajaksolle, joka on tavalla tai toisella kiintopisteen vaikutuksen alaisena.

Käytetyimpien kiintopisteluokkien ominaispiirteiden lisäksi on mielenkiintoista pohdita sitä, miksi vain pieni osuus aineistoissa käytetyistä kiintopisteistä edustaa arkipäiväisiä toimintoja tai henkilökohtaisia tapahtumia. Koska JONOMETAFORASSA ajallisia olioita suhteutetaan egon sijasta toisiinsa, puuttuu sen esiintymistä usein eksplisiittinen viittaus aikaa kokevan egon nykyhetkeen (Evans 2004, 277; Dewell 2007, 293; Moore 2014a,

66–70). JONOMETAFORASSA egon näkökulma on siis taka-alainen, mikä selittänee sen, että JONOMETAFORAN esiintymissä kiintopisteinä käytetään pääsääntöisesti yleisesti tunnettuja ajankohtia henkilökohtaisten tapahtumien ja arkipäiväisten toimintojen sijaan. Henkilökohtaisten tapahtumien kuvaamiseen soveltuvatkin kenties paremmin ajan ego-perustaiset metaforat, joissa ajallisten olioiden sijainteja tarkastellaan suhteessa egon nykyhetkeen (vrt. Teeri-Niknammoghadam 2016, 103).

Tutkimusaiheeni kannalta kiinnostavaa on myös se, että toiset kiintopisteet vaikuttavat soveltuvan JONOMETAFORAAN paremmin kuin toiset. Tutkimukseni aineistojen valossa JONOMETAFORAN kiintopisteinä ei nimittäin käytetä esimerkiksi viikonpäiviä tai kuukausia. Tämä herättääkin kysymään, miksi viikonpäiviä ja kuukausia ei käytetä kiintopisteinä toisin kuin juhlapäivien tai vuodenaikojen kaltaisia ajankohtia? Miten viikonpäivät ja kuukaudet eroavat juhlapäivistä tai vuodenaajoista? Miksi aineistojeni varassa vaikuttaa tyyppisemmältä kuvata tapahtuman sijoittuvan *joulun edelle* kuin *perjantain edelle*?

Edellisiin kysymyksiin vastaamisessa on tarkasteltava aikasekvenssejä, joihin perjantain ja joulun tapaiset ajankohdat konventionaalisesti kuuluvat. Joulun aikasekvenssiksi voidaan ymmärtää kalenterivuoden juhlapäivät, kun taas perjantai kuuluu viikonpäivien aikasekvenssiin (Fillmore 1997, 50; Moore 2000, 164; ks. myös Shinohara–Pardeshi 2011). Kun konventionaaliseen aikasekvenssiin kuuluvan ajankohdan avulla selvitetään toisen ajankohdan tapahtumahetkeä, aikajana lohkotaan osiin kiintopisteen ja sen kanssa samaan aikasykliin kuuluvien temporaalisten entiteettien mukaisesti. Kun kiintopisteinä on joulukuukaudet, aikajana lohkoutuu osiin siten, että eri juhlapäivien väliin jää nimeämätöntä tilaa, joka hahmottuu muuttujan hakualueeksi. Nimeämätön tila syntyy siitä, että juhlapäivät sijaitsevat aikasekvenssissään erillä toisistaan. Sen sijaan viikonpäivät seuraavat viiveettä toisiaan, minkä vuoksi niiden ympärille ei muodostu nimeämätöntä aikajaksoa, jossa hakualue ja sitä myöten muuttuja voisi sijaita. Perjantain 'edelle' siis hahmottuu torstai. Koska torstai ja perjantai ovat ajankohtina symmetrisessä suhteessa siten, ettei kumpikaan päivästä ole toista ajallisesti spesifimpi, ei torstaille sijoittuvan tapahtuman ajallista lokaatiota ole mielekästä selvittää perjantain avulla. Tämän vuoksi viikonpäivät tai kuukaudet eivät ilman tarkentavaa kontekstia tunnukaan sopivan JONOMETAFORAN kiintopisteiksi.

Kuvio 3. Miksi joulun edellä muttei perjantain edellä?

Kuvio 3 havainnollistaa aikajanelle hajanaisesti asettuneiden juhlapäivien ja ketjumaisesti toisiaan seuraavien viikonpäivien välistä hahmotuseroa. Kuviossa nuolet merkitsevät ajallisten olioiden metaforista liikettä. Musta ovaali merkitsee muuttujaa, joka sijaitsee joulun (vas.) ja perjantain (oik.) edelle hahmottuvalla, katkoviivan merkitsemällä hakualueella.

Yleisesti tutkimukseni vahvistaa jo entuudestaan tiedetyn AJAN ja TILAN käsitteitä yhdistävän kytköksen olemassaolon: aika voidaan ymmärtää tilan ehdoin, vaikkakin ajan liikemetaforien käyttöön liittyy joitain ominaispiirteitä, kuten kiintopisteen ja muuttujan välistä suhdetta koskevat vaatimukset sekä kiintopisteen ominaisuuksia koskevat rajoitukset. Selvittämättä tässä tutkimuksessa kuitenkin jäi vielä se, mistä JONOMETAFORASSA kuvattu metaforinen liike oikeastaan syntyy. Tulevaisuudessa olisikin kenties mielenkiintoista tutkia sitä, hahmottavatko suomen puhujat ajalliset oliot omavoimaisiksi liikkujiksi, vai selittykö liiketilanteisiin erikoistuneiden adpositioiden käyttö esimerkiksi aikajanan skannauksesta syntyvän fiktiivisen liikkeen avulla (vrt. Dewell 2007, 296).

Lähteet

Aineslähteet

- KLK = Kansalliskirjasto 2011: Kansalliskirjaston sanoma- ja aikakauslehtikokoelman suomenkielinen osakorpus, Kielipankki-versio. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2016050302> [viitattu 31.12.2018].
- S24 = Aller Media Oy 2014: *Suomi 24 virkkeet -korpus (2016H2)*. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2017021505> [viitattu 31.12.2018].

Kirjallisuus

- BORODITSKY, LERA 2000: Metaphoric structuring. Understanding time through spatial metaphors. *Cognition* 75 (1), 1–28. [https://doi.org/10.1016/S0010-0277\(99\)00073-6](https://doi.org/10.1016/S0010-0277(99)00073-6)
- CLARK, HERBERT 1973: Space, time, semantics, and the child. TIMOTHY MOORE (toim.): *Cognitive Development and Acquisition of Language*, 27–63. Academic Press, New York. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-505850-6.50008-6>
- DEWELL, ROBERT 2007: Why Monday comes before Tuesday. The role of a non-deictic conceptualizer. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies* 25 (3), 291–301. <https://doi.org/10.2989/16073610709486464>
- DUFFY, SARAH – FEIST, MICHELE 2017: Power in time. The influence of power posing on metaphoric perspectives on time. *Language and Cognition* 9 (4), 637–664. <https://doi.org/10.1017/lang-cog.2016.33>
- EVANS, VYVYAN 2004: *The structure of time. Language, meaning and temporal cognition*. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.
- FILLMORE, CHARLES J. 1982: Frame semantics. The Linguistic Society of Korea (toim.): *Linguistics in the morning calm. Selected papers from SICOL-1981*, 111–137. Hanshin, Seoul.
- 1997: *Lectures on Deixis*. CSLI Publications, Stanford.
- HAMUNEN, MARKUS 2019: *Tavattomat infinitiivit. Eräiden myötätapahtumisen infinitiivirakenteiden konstruktiokielioppia suomen murteissa*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki. <https://doi.org/10.23982/vir.83320>
- HUUMO, TUOMAS 2013: *Kaiken edellä on nainen*. Suomen dynaamisten akseligrammien järjestelmä ja sen käyttö paikan ja ajan ilmauksissa. *Sananjalka* 55, 7–28. <https://doi.org/10.30673/sja.86719>

- HUUMO, TUOMAS 2015a: Temporal frames of reference and the locative case marking of the Finnish adposition *ete-* 'in front of / ahead'. *Lingua* 164 (1), 45–67. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2015.06.008>
- 2015b: Ajan liikettä vai liikettä ajassa? *Virittäjä* 119 (1), 124–129.
- 2017: The grammar of temporal motion. A cognitive grammar account of motion metaphors of time. *Cognitive Linguistics* 28 (1), 1–43. <https://doi.org/10.1515/cog-2016-0015>
- KLEIN, WOLFGANG 1994: *Time in Language*. Routledge, London.
- LAKOFF, GEORGE – JOHNSON, MARK 1980: *Metaphors we live by*. University of Chicago Press, Chicago/London.
- 1999: *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to Western thought*. Basic Books, New York.
- LANGACKER, RONALD 1987: *Foundations of cognitive grammar. Volume 1. Theoretical prerequisites*. Stanford University Press, Stanford.
- 2008: *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford University Press, New York.
- 2017: *Ten lectures on the basics of cognitive grammar*. Brill, Leiden/Boston.
- MARGOLIES, SKYE OCHSNER – CRAWFORD, ELIZABETH 2008: Event valence and spatial metaphors of time. *Cognition and Emotion* 22 (7), 1401–1414. <https://doi.org/10.1080/02699930701810335>
- MCGLONE, MATTHEW – PFIESTER, ABIGAIL 2009: Does time fly when you're having fun, or do you? Affect, agency, and embodiment in temporal communication. *Journal of Language and Social Psychology* 28 (1), 3–31. <https://doi.org/10.1177/0261927X08325744>
- MOORE, KEVIN 2000: *Spatial experience and temporal metaphors in Wolof. Point of view, conceptual mapping, and linguistic practice*. Doctoral Dissertation. University of California, Berkeley.
- 2014a: *The Spatial language of time. Metaphor, metonymy, and frames of reference*. John Benjamins, Amsterdam.
- 2014b: The two-mover hypothesis and the significance of “direction of motion” in temporal metaphors. *Review of Cognitive Linguistics* 12 (2), 375–409. <https://doi.org/10.1075/rcl.12.2.05moo>
- NIKANNE, URPO 2003: How Finnish postpositions see the axis system. EMILE VAN DER ZEE ja JON SLACK (toim.): *Representing direction in language and space*, 191–208. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199260195.003.0010>
- RADDEN, GÜNTER – KÖVECSES, ZOLTÁN 1999: Towards a theory of metonymy. KLAUS-UWE PANTHER ja GÜNTER RADDEN (toim.): *Metonymy in language and thought*, 17–60. John Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/hcp.4.03rad>
- SHINOHARA, KAZUKO – PARDESHI, PRASHANT 2011: The more in front, the later. The role of positional terms in time metaphors. *Journal of Pragmatics* 43 (3), 749–758. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.07.001>
- SILVA SINHA, VERA DA – SINHA, CHRIS – SAMPAIO, WANY – ZINKEN, JÖRG 2012: Event-based time intervals in an Amazonian culture. LUNA FILIPOVIĆ ja KATARZYNA JASZCZOLT (toim.): *Space and time in languages and cultures. Language, culture, and cognition*, 15–35. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia. <https://doi.org/10.1075/hcp.37.05das>
- TALMY, LEONARD 2000: *Toward a cognitive semantics. Volume 1. Concept structuring systems*. MIT Press, Cambridge. <https://doi.org/10.7551/mitpress/6847.001.0001>
- TEERI-NIKNAMMOGHADAM, KRISTA 2016: Se on tuomionpäivä edessä. *Akseligrammien edellä ja edessä käyttö ja metaforisuus*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos, Turku.
- TENBRINK, THORA 2007: *Space, time, and the use of language. An investigation of relationships*. Mouton De Gruyter, Berlin. <https://doi.org/10.1515/9783110198829>
- VIIMARANTA, JOHANNA 2006: *Talking about time in Russian and Finnish*. Slavica Helsingiensia 29. Helsingin yliopiston Slavistiikan ja baltologian laitos, Helsinki.

KRISTA TEERI-NIKNAMMOGHADAM: *Why ‘ahead of Christmas’ but not ‘ahead of Friday’? The use of Finnish FRONT adposition constructions in motion metaphors of time*

Recent cognitive linguistic research distinguishes the field-based metaphor of time, called SEQUENCE IS RELATIVE POSITION ON A PATH (SRP), from ego-centred metaphors. Unlike the ego-centred metaphors that locate temporal entities relative to the experiencer of time (*We are approaching summer; Winter is coming*), SRP locates temporal entities relative to other temporal entities (*New Year’s Day follows Christmas*). Thus, the SRP metaphor does not focus on the deictic notion of ‘now’, but rather on the order of temporal entities in relation to the same encompassing background. Many languages, including Finnish, have been noted to utilise adpositions of the sagittal front–back axis when coding the order of temporal entities: in such instances of SRP, FRONT corresponds with ‘earlier’ while BACK corresponds with ‘later’ (*The days ahead [‘earlier than’] of Christmas are busy*).

This study analyses Finnish FRONT adposition constructions that instantiate SRP. The study focuses on the semantics of the Ground entities, that is, entities coded as adpositional complements in the expressions examined. The article investigates the types of temporal entities (e.g. holidays, historically or socially significant events, personal events) the speakers of Finnish code as Grounds in order to locate another event, the Figure. The study aims to understand why some temporal entities (e.g. days of the week, time units, months) are less frequently used or less saliently than others with instances of SRP: why is it that a Finnish speaker could easily say that ‘the meeting was held ahead of Christmas’ (*kokous pidettiin joulun edellä*) but would probably not say that ‘the meeting was held ahead of Friday’ (*kokous pidettiin perjantain edellä*)?

In addition to semantically categorising Ground types used in instances of SRP, this paper examines the relationship between temporal entities coded as the Figure and the Ground in instances of SRP. This is done by defining whether the Ground is used merely as a temporal anchor for locating the Figure on the timeline or if the Ground element offers a contextual frame in which the Figure is to be understood.

With the data obtained from two digital corpora (social networking website Suomi24 corpus and the Newspaper and Periodical Corpus of the National Library of Finland) and using the framework of cognitive semantics, this study argues that events with high historical, cultural or social significance are more likely to be used as Ground entities in instances of SRP than frequently recurring (e.g. as days of the week or units of time) or mundane, personal events.

Krista Teeri-Niknammoghadam

krkate@utu.fi

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus

20014 Turun yliopisto